زنگ خطر!

نگاهی به ازدواج دختربچه ها در

جمهوری اسلامی ایران

Justice For Iran
عدالت برای ایران

زنگ خطر!

نگاهی به ازدواج دختربچه ها در جمهوری اسلامی ایران

عدالت برای ایران

مهر ۱۳۹۲

زنگ خطر!

نگاهی به ازدواج دختربچه ها در جمهوری اسلامی ایران

عدالت برای ایران

مهر ۱۳۹۱

وب سایت:www.justiceforiran.org

پست الکترونیک: info@justiceforiran.org

تصویر روی جلد: نگین احتسابیان، Dot I (.I) Art @

نقل تمام یا قسمتی از این گزارش با ذکر منبع آزاد است.

آیا می دانستید؟!

- **در ایران چیزی به عنوان سن قانونی ازدواج وجود ندارد زیرا با وجود اینکه قانون، حداقل سن ازدواج را برای دختران ۱۳ سال و برای پسران ۱۵ سال تعیین کرده، اما به ولی قهری اجازه می دهد با موافقت قاضی در هر سنی حتی در هنگام نوزادی، دختر یا پسر خود را به عقد دیگری در بیاورد.**
- **براساس حقوق بین الملل، ازدواج کودکان، ازدواج اجباری و نوعی از بردگی محسوب شده و ممنوع است.**
- **در سال گذشته حداقل ۱۵۳۷ دختر زیر ۱۰ سال و ۲۹۸۲۷ دختر ۱۰ تا ۱۴ ساله به اجبار، ازدواج کرده اند.**
- **اخیرا مجلس ایران قانونی تصویب کرده که ازدواج با فرزندخوانده را نیز با اجازه دادگاه مجاز می شمارد.**
- **در استان اردبیل هر روز قضات، زندگی چهار دختر را با ازدواج اجباری، به محرومیت از تحصیل، تجاوزدر چهارچوب زناشویی وخشونت روانی و جسمی می کشانند.**
- **در سال گذشته معادل ظرفیت ۱۳۳ مدرسه ابتدایی و راهنمایی از دانش آموز دختر، به دلیل ازدواج تخلیه شده است.**

ازدواج اجباری کودکان چیست؟

ازدواج اجباری، سنتی ظالمانه[۱] است که تحت نام مذهب، فرهنگ، مشکلات اقتصادی و سیاسی و قواعد حقوقی توجیه می شود. قربانیان بیشتر ازدواج های اجباری، دختران، و در موارد کمتری پسران زیر ۱۸ سال هستند. گزارشگر سازمان ملل متحد درباره بردگی، ازدواج اجباری را یکی از اشکال بردگی مدرن اعلام کرده است.[۲] آمارها نشان می دهد که در هر دقیقه در دنیا، حداقل ۲۷ دختر به زور، شوهر داده می شوند.[۳]

هم زمان با اولین روز جهانی دختربچه ها، ۱۹ مهر ۱۳۹۰ (۱۱ اکتبر ۲۰۱۱)، گروهی از کارشناسان حقوق بشر سازمان ملل، سنت ازدواج اجباری را تقبیح کردند و اعلام داشتند: "دخترانی که قربانی این ازدواج های دون شان انسان می شوند، قربانی بندگی خانگی، بردگی جنسی و نقض حقوق دیگرشان همچون حق سلامت، حق آموزش و برخورداری از حق عدم تبعیض و آزادی از خشونت فیزیکی، روانی و جنسی می شوند."[۴]

در این ازدواج ها، اغلب حق دختران برای رضایت آزادانه برای ازدواج که طبق حقوق بین الملل که ازدواج دختران را، ازدواج اجباری و اقدامی غیرقانونی می داند، نادیده گرفته می شود.

ازدواج دختران در تعداد زیادی از کشورها و مناطق جهان، از جمله ایران رواج دارد. ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی به سادگی، جواز ازدواج دختران زیر ۱۳ سال و پسران زیر ۱۵ سال را با خواست ولی قهری و اجازه دادگاه صادر کرده است. در حالی که سن قانونی ازدواج در ایران برای دختر ۱۳ و برای پسر ۱۵ سال تمام شمسی است. در واقع تفاوت ازدواج اجباری کودکان در ایران با افغانستان و یا پاکستان این است که اولا، حداقل سن قانونی ازدواج دختران در ایران خیلی پایین تر است[۵] و ثانیا نه فقط خانواده ها بلکه قضات دادگاه ها نیز به نمایندگی از حکومت در این ازدواج ها دخیل اند.

براساس آمارمنتشره توسط ادارات ثبت احوال، فقط در سال گذشته (۱۳۹۱)، حداقل ۱۵۳۷ دختر زیر ۱۰ سال به ازدواج اجبار شده اند. در همان سال، تعداد ازدواج های ثبت شده دختران بین ۱۰ تا ۱۴ سال، ۲۹۸۲۷ بوده است. جمهوری اسلامی ایران آماری را که سن دقیق این دختران را نشان دهد منتشر نکرده تا مشخص شود که چه تعداد از این دختران در هنگام ازدواج کمتر از ۱۳ سال،یعنی سن قانونی ازدواج، بوده اند . با این همه روشن است که عده زیادی از این ۲۹۸۲۷ دختر، بین ۱۰ تا

---

[۱] سنت های ظالمانه (harmful practices) اصطلاحی است که در کنوانسیون حقوق کودک (ماده ۲٤، بند ۳) و کنوانسیون رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان (ماده ۲، ٥ و ١٦) به کار رفته است.

[۲] نگاه کنید به گزارش مجمع عمومی سازمان ملل:
"Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences, Gulnara Shahinian." Thematic report on servile marriage. ۱۰ July ۲۰۱۲. A/HRC/۲۱/٤١. در این نشانی اینترنتی:
http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session۲۱/A-HRC-۲۱-٤١_en.pdf [Accessed ۷ October ۲۰۱۲].

[۳] http://www.plan-uk.org/early-and-forced-marriage/

[٤] http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/IntDayGirlChild.aspx

[٥] سن قانونی ازدواج دختران در افغانستان و پاکستان ١٦ سال است.

۱۳ ساله بوده اند.

به علاوه، آمارهای رسمی نشان می دهد که در طول پنج سال گذشته، تعداد دانش آموزان دختر در مدارس افت چشمگیری داشته است. همچنین، نرخ مرگ و میر مادران در هنگام زایمان بیش از همیشه در طول بیست سال گذاشته افزایش یافته است[۶]. در همین حال، در مهر امسال، یک روز پس از آغاز سال تحصیلی در مدارس، مجلس ایران ماده ۲۷ لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بدسرپرست را به گونه ای تصویب کرد که ازدواج با فرزندخوانده، و به خصوص فرزندخوانده دختر، با اجازه دادگاه امکان پذیر بشود.[۷]

تمامی این علائم هشدار دهنده نشان می دهد که تعداد کودکانی که زندگی شان با ازدواج اجباری مورد تهدید قرار می گیرد، هر روز در حال افزایش است.

[۶] برای توضیحات بیشتر رک: http://womensissues.about.com/od/violenceagainstwomen/tp/TenFactsAboutChildBrides.htm [Accessed ۷ October ۲۰۱۲].

[۷] Iran lawmakers pass bill allowing men to marry adopted daughters, The Guardian, Saeed Kamali Dehghan, ۲۹/۰۹/۲۰۱۳, in this internet link:
http://www.theguardian.com/world/۲۰۱۳/sep/۲۶/iran-lawmakers-men-wed-adopted-daughters?CMP=twt_g

آمارها و واقعیات

این گزارش کوتاه، آمارهایی را که از سوی مرکز ملی آمار ایران و مراکز ثبت احوال در سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ منتشر شده، بررسی کرده است. برای تهیه این گزارش، تعداد ازدواج های دختران زیر ده سال، ده تا چهارده سال و ۱۵ تا ۱۹ سال، در استانهای مختلف به دقت استخراج شده است. شایان ذکر است که مقامات رسمی از ارائه آمار کلیه ازدواج های کودکان در تمامی استانها ناتوان بوده اند و آمارهای اعلام شده، تنها ازدواج های ثبت شده را در بر می گیرد. تعداد ازدواج های ثبت نشده قطعا بسیار بیشتر است. همانطور که خواهیم دید، در برخی از استانها حتی آمار ازدواج های ثبت شده نیز اعلام نشده است.

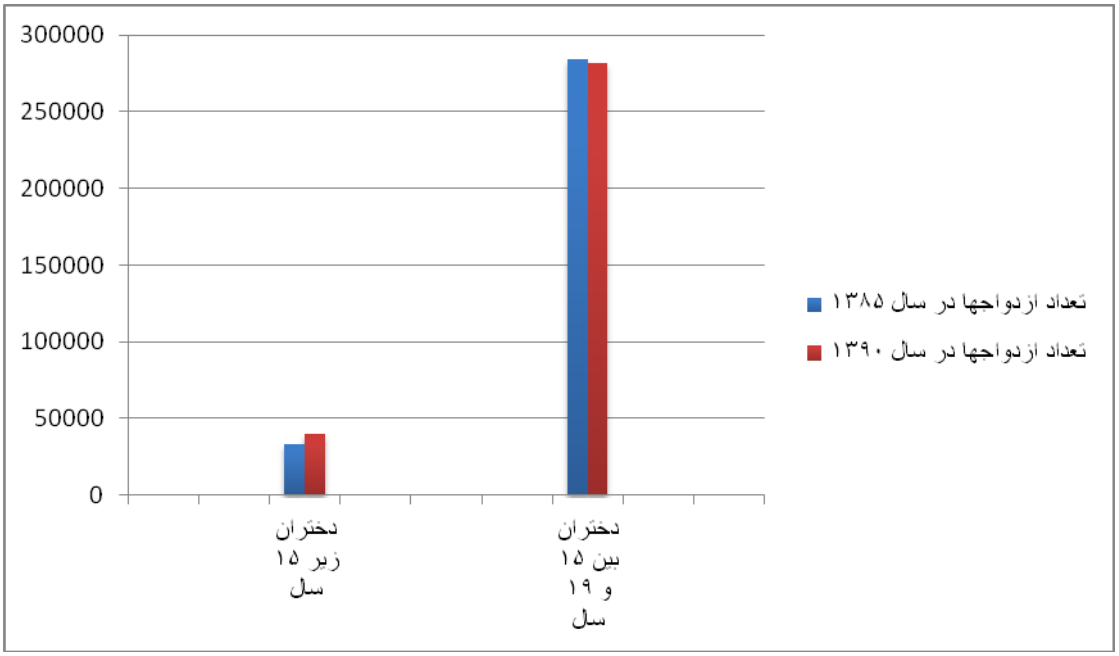

نمودار شماره ۱- افزایش تعداد ازدواج های دختران در سال ۱۳۹۰ به نسبت سال ۱۳۸۵

مقایسه آمار ملی ازدواج های ثبت شده دختران زیر ۱۵ سال در سال ۱۳۸۵ و همین آمار در سال ۱۳۹۰ به روشنی نشان می دهد که تعداد این ازدواج ها از ۳۳۳۸۳ در سال ۱۳۸۵ به ۳۹۸۳۱ در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است (نمودار شماره ۱). این در حالی است که در همین مدت، جمعیت دختران زیر ۱۵ سال، کاهش یافته است. (نمودار شماره ۲) در واقع، درصد ازدواج دخترانی که زیر ۱۵ سالگی شوهر داده می شوند، در این دوره ۵ ساله، ۳۵ درصد رشد داشته است. به بیان دیگر، اگر در سال ۱۳۸۵، می شد تصویر کرد در اثر ازدواج دختران زیر ۱۵ سال، ۱۱۱ مدرسه دخترانه از دانش آموز خالی شده اند، در سال ۱۳۹۰، جمعیتی به اندازه ۱۳۳ مدرسه دخترانه به ازدواج اجباری وادار شده اند و به جای تحصیل، به خانه داری و شوهرداری مشغول اند.

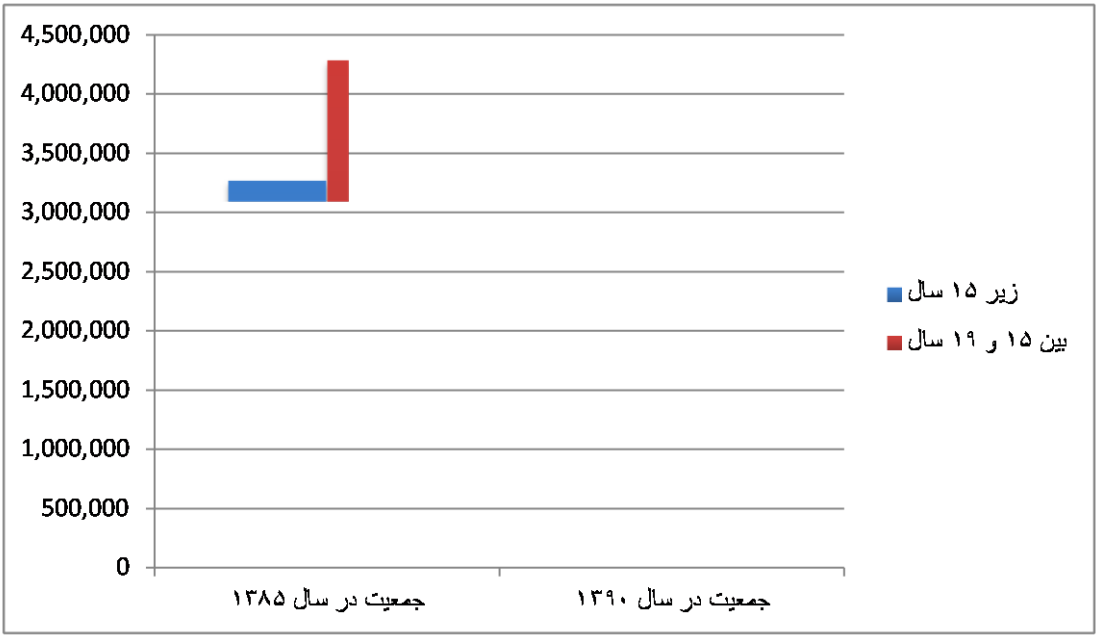

نمودار شماره ۲- کاهش جمعیت دختران در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵

شاید بهترین شکلی که می توان این اعداد را درک کرد، اشاره دوباره به این واقعیت باشد که به میزانی که ازدواج دختربچه ها افزایش پیدا می کند، تعداد دانش آموزان دختر کمتر می شود. بنابراین، می توان گفت تنها در سال گذشته، به اندازه ۱۷۷ مدرسه ابتدایی و راهنمایی، از دانش آموز دختر در سراسر ایران کاسته شده است. این تازه فقط مربوط به ازدواج های ثبت شده است و ازدواج های ثبت نشده را که تعداد آن قطعا بسیار بیشتر است، در بر نمی گیرد.

هرچند ممکن است افزایش آمار ازدواج دختربچه ها در ایران، دلایل اقتصادی نظیر گسترش فقر، بیکاری یا اعتیاد نان آور خانواده ؛ و یا دلایل فرهنگی داشته باشد، این گزارش تنها به جنبه های آماری و حقوقی این موضوع می پردازد.

بررسی آمارهای رسمی ازدواج در سال ۱۳۹۱ نشان می دهد که در برخی از استانها، تعداد بیشتری ازدواج دختربچه ها ثبت رسیده است. تنها در طول این سال، ۱۵۳۷ ازدواج دختران زیر ۱۰ سال و ۲۹۸۲۷ ازدواج دختران ۱۰ تا ۱۴ سال به ثبت رسیده است که به معنای این است که هر ۱۵ دقیقه، زندگی یک دختربچه با ازدواج اجباری، به سوی خشونت و بردگی سوق داده می شود. مهم تر اینکه این آمارها تنها ۲۴ استان از ۳۲ استان ایران و فقط ازدواج های ثبت شده را در بر می گیرند. نهادهای رسمی در استانهای کرمانشاه، خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، کرمان، بوشهر، گیلان و کردستان هیچ آماری که ازدواج های ثبت شده را به تفکیک سنی نشان دهد منتشر نکرده اند.

سن	تعداد ازدواج های ثبت شده در سال ۱۳۹۰				
زیر ۱۰	اردبیل ۱۴۱۱	خوزستان ۲۱	مرکزی ۲۱	کهکیلویه و بویراحمد ۱۷	آذربایجان غربی ۱۳
۱۰ تا ۱۴	خراسان رضوی ۶۷۵۹	آذربایجان شرقی ۳۳۴۸	مرکزی و خوزستان ۲۱۵۰	فارس ۱۸۲۳	مازندران ۱۸۱۹
۱۵ تا ۱۹	خراسان رضوی ۳۰۴۱۱	تهران ۲۱۵۹۴	مرکزی و خوزستان ۱۹۳۹۲	فارس ۱۵۶۰۷	آذربایجان شرقی ۱۵۰۵۲

تعداد ازدواج های دختران ثبت شده در سه گروه سنی در سال ۱۳۹۰

در این میان، تعداد ازدواج های زیر ده سال در استان اردبیل، به نسبت سایر استانها بسیار هشداردهنده است. اردبیل، با ثبت ۱۴۱۱ ازدواج دختر زیر ۱۰ سال که در سال گذشته اتفاق افتاده، ۶۷ برابر تعداد این ازدواج ها را نسبت به استان بعدی، یعنی خوزستان دارد. این آمار به معنای آن است که هر روز، چهار دختر با اجازه ولی خود و به حکم قضات استان اردبیل مجبور به ازدواج می شوند.

در عمل، مسئول اصلی ازدواج کودکان در ایران، قضات دادگاه ها هستند. قوانین جمهوری اسلامی صراحتا مقرر کرده است که تنها به این شرط دختران زیر ۱۳ سال می توانند به ازدواج وادارشوند که قاضی دادگاه موافقت کند. از آنجایی که ازدواج کودکان، طبق حقوق بین الملل یک ازدواج اجباری محسوب می شود، قضات در واقع حکم به تجاوزجنسی به دختربچه ها می دهند. به خصوص اینکه براساس قانون مدنی ایران، قاضی مجبور نیست که با درخواست ولی برای ازدواج دختربچه موافق کند و باید براساس مصلحت کودک تصمیم بگیرد. براساس موازین حقوق بشر، هیچ مصلحتی در ازدواج یک کودک وجود ندارد و این ازدواج ها باید مطلقا ممنوع شود. قاضی، ولی قهری و شوهر همه برای چنین عمل غیرقانونی مسئول هستند. همچنین مطابق اصل مسئولیت دولت در اقدامات پیشگیرانه (due deligence) در حقوق بین الملل، دولت ایران نیز مسئول ممنوع کردن ازدواج های دختربچه ها و مجازات اشخاصی است که مرتکب این عمل خلاف حقوق بشر می شوند. در مورد جمهوری اسلامی، این خود دولت است که باید به دلیل اینکه نه تنها ازدواج دختربچه ها را غیرقانونی نکرده بلکه آن را مشروط، اما قانونی می داند محکوم شود.

قوانین داخلی و تعهدات بین المللی ایران

۱. قوانین داخلی

آیت الله خمینی، بنیانگذار و رهبر سابق جمهوری اسلامی که دیدگاهها و فتواهایش منشا تدوین بسیاری از قوانین پس از انقلاب ۱۳۵۷ بوده است، به روشنی می نویسد که هر گونه رابطه جنسی کمتر ازحد دخول با دختربچه ها در تمامی سنین جایز است. او در تحریرالوسیله چنین فتوا می دهد:

> کسی که زوجه‌ای کمتر از نه سال دارد وطی او برای وی جایز نیست چه اینکه زوجه‌ی دائمی باشد، و اما سایر کام گیریها از قبیل لمس بشهوت آغوش گرفتن و تفخیذ (۱)اشکال ندارد هر چند شیرخواره باشد.[۸]

سه سال بعد از تاسیس جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۳۶۱، سن ازدواج دختران از ۱۸ سال به ۹ سال و سن ازدواج پسران از ۲۰ سال به ۱۵ سال کاهش یافت. همچنین، در اصلاحات قانون مدنی، ممنوعیت ازدواج با افراد زیر سن ازدواج کاملا از میان رفت. بعدها در سال ۲۰۰۲، سن قانونی ازدواج دختران به ۱۳ و پسران به ۱۵ سال افزایش یافت اما ازدواج زیر این سنین با خواست ولی قهری و اجازه دادگاه، ممکن شد.

ماده یک قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ می گوید: "کلیه اشخاصی که به سن هجده سال تمام هجری شمسی نرسیده اند از حمایتهای قانونی مذکور دراین قانون بهره مند می شوند." و ماده دو همین قانون مقرر می دارد: "هر نوع اذیت و آزار کودکان و نوجوانان که موجب شود به آنان صدمه جسمانی یا روانی و اخلاقی وارد شود و سلامت جسم یا روان آنان را به مخاطره اندازد ممنوع است."

چنین قانونی بر این دلالت دارد که جمهوری اسلامی نمی تواند ازدواج کودکان را در هر سنی قانونی تلقی کند زیرا پیامد آن، صدمات جسمانی یا روانی بر آنها خواهد بود. با این همه، نه فقط حکومت ایران به نام حاکمیت قوانین شریعت، تداوم این سنت ظالمانه را تضمین می کند بلکه اخیرا، در مهرماه ۱۳۹۱، به توصیه شورای نگهبان، مجلس ایران مصوبه ای را گذرانده که ازدواج والدین با فرزندخوانده را نیز قانونی می کند. با وجود اعتراضات گسترده مردمی و نهادها و فعالان حقوق بشر، حقوق زنان و حقوق کودک که این مصوبه را قانونی کردن آزار جنسی کودکان می دانند، با تایید شورای نگهبان، از ۱۰ مهر ۱۳۹۲، این قانون به تصویب نهایی رسید.

---

[۸] تحریرالوسیله، روح الله خمینی، جلد ۲، ص ۲٤۱.Khomeini

اعتراض به ماده ۲۷ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست، سنندج، مهر ۱۳۹۲

متن تبصره ماده ۲۷ که در متن اولیه لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی سرپرست و بد سرپرست آمده بود به شرح زیر بود:

ازدواج چه در زمان حضانت و چه بعد از آن فی مابین سرپرست و طفل ممنوع می باشد.

پس از اینکه شورای نگهبان این ماده را غیر شرعی تشخیص داد، مجلس آن را به این شکل تغییر داد :

ازدواج چه در زمان حضانت و چه بعد از آن بین سرپرست و فرزندخوانده ممنوع است مگر اینکه دادگاه صالح پس از اخذ نظر مشورتی سازمان، این امر را به مصلحت فرزندخوانده تشخیص دهد.

در حالی که براساس قوانین ایران، مجلس می توانست نظر شورای نگهبان را نپذیرد و در این صورت، لایحه به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع می شد تا این نهاد، تصمیم نهایی را بگیرد. اما مجلس ایران، تصویب این قانون را براساس قوانین شرعی مربوط به محرم و نامحرم پس از رسیدن فرزندخوانده به سن بلوغ، توجیه می کند. در عمل، این مصوبه رابطه جنسی با فرزندان را که آزار جنسی کودکان و کودک آزاری محسوب می شود، قانونی و عادی جلوه می دهد. این در حالی است که ازدواج و رابطه جنسی با فرزندخوانده در فرهنگ ایرانی، سابقه و پیشینه ای ندارد.

۲. تعهدات بین المللی جمهوری اسلامی ایران

ایران امضا کننده دو میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق سیاسی و مدنی است که هر دو صراحتا مقرر می دارند: " ازدواج باید با رضایت آزادانه طرفین که قصد آن را دارند واقع شود."
ایران همچنین عضو کنوانسیون حقوق کودک است که حداقل سن قانونی برای ازدواج را ۱۸ سال تعیین کرده است.
به علاوه، ایران متعهد به اجرای مفاد نوانسیون تکمیلی بردگی و مبارزه با رویه های مشابه بردگی است که ازدواج اجباری براساس آن ممنوع شده است.
با وجود تمامی این تعهدات بین المللی، جمهوری اسلامی همواره به بهانه اجرای مقررات شریعت، اجازه داده است که تعداد ازدواج های اجباری افزایش یابد و تاثیرات سوء خود را در محرومیت از آموزش، تجاوز در چارچوب زناشویی، خشونت فیزیکی و روانی و همینطور، محرومیت های اقتصادی جمعیت بزرگی از دختربچه ها در ایران بگذارد.

نتیجه گیری و توصیه ها

آمار ازدواج کودکان، به خصوص دختربچه ها در ایران در حال افزایش است. عیار آن، فقدان آزادی انتخاب شریک زندگی است که باید با رضایت مختارانه و آزادانه که تنها با رسیدن به سن ۱۸ سال که در اسناد بین المللی برای هر دو جنس به رسمیت شناخته شده می باشد. حقوق بین الملل و کنوانسیونهای بین المللی، ازدواج اجباری به خصوص ازدواج های کودکان را محکوم کرده اند. کاهش تعداد دانش آموزان دختر مدارس، افزایش خشونت خانگی و تجاوز و ازار جنسی به دختران، صدمات روانی و جسمانی غیر قابل جبران و همچنین افزایش نرخ مرگ و میر مادران خردسال و جوان، از جمله تاثیرات ناگوار ازدواج زیرسن ۱۸ سال است. در حالی که جمهوری اسلامی عضو بیشتر کنوانسیونهای بین المللی مرتبط با حقوق کودکان است، برخی از قوانین داخلی، در تعارض کامل با تعهدات بین المللی ایران، ازدواج اجباری در سن کودکی را قانونی کرده اند. تحقیقات عدالت برای ایران نشان می دهد که که ازدواج دختربچه های زیر ۱۵ سال در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵، ۳۵ درصد رشد داشته است.

با تکیه بر آمار و واقعیات ارائه شده در این گزارش، سازمان عدالت برای ایران، توصیه می کند:

۱. مقامات قضایی و تقنینی جمهوری اسلامی ایران قوانین داخلی را به گونه ای اصلاح کنند که ازدواج زیر ۱۸ سال کاملا ممنوع شود.
۲. قضاتی که مسئول صدور اجازه ازدواج کودکان هستند پاسخگو شوند.
۳. دیگر اشخاص مسئول ازدواج دختربچه ها، مانند ولی قهری و همسریا شوهران تحت پیگرد قرار بگیرند.
۴. جمهوری اسلامی کنوانسیون بین المللی "رضایت در ازدواج، حداقل سن ازدواج و ثبت ازدواج" را بدون هیچ شرطی تصویب کند.
۵. جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین المللی رفع همه اشکال تبعیض علیه زنان بپیوندد.
۶. سازمان ملل و کشورهای طرفدار حقوق بشر به پیگیری خود در مورد نقض حقوق بشر در ایران به خصوص نقض حقوق دختربچه ها و ازدواج های اجباری ادامه دهند.
۷. کشورهای جنوب اعضای جنبش عدم تعهد از جمهوری اسلامی بخواهند با مکانیزمهای نظارتی سازمان ملل، به خصوص "بررسی دوره وضعیت حقوق بشر" و گزارشگران ویژه همکاری کامل کند.

منابع آماری رسمی

ازدواج های ثبت شده در سال ۹۰
p.pdf۹۰/e-g۹۹http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset
ازدواج های ثبت شده در سال ۹۱
.pdf۹۱/e-g-۹۹http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset
آمار آذربایجان غربی
.pdf۹۰tahlilyezdevaj۲۰٪http://sabteahval-ag.ir/images/reviews/gozaresh
آمار آذربایجان شرقی
http://www.eanocr.ir/amar/gozarshEz.pdf
آمار اردبیل
.pdf۲۰۹۰٪/sanameh۸۴http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset
آمار خراسان رضوی
http://www.sabteahval-
pdf.۲۰٪۹۰-طلاق۲۰٪و۲۰٪ازدواج۲۰٪تحلیلی۲۰٪گزارش/talagh۲۰٪&۲۰٪ezdevaj۲۰٪of۲۰٪/Nashriye/report۴۷kh.ir/Portals/
آمار خوزستان
.pdf۱۳۹۰_E_۰۶http://nocr-khz.ir/images/events/
استان مرکزی
.pdf۱۳۹۰http://sabteahval-mr.ir/anformatic/images/stories/talagh
آمار استان تهران
.pdf۳۹۲۰۱۲۳۰۱۹۳۶۲۴http://www.sabteahval-tehran.ir/App_Upload/Statistic/A
آمار استان مازندران
.pdf۱۱/۸۲http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset
سرشماری کل کشور سال ۸۵
.pdf۸۵/kollisarshomari۱۳۸۵/Files۲http://www.amar.org.ir/Portals/
آمار جمعیت سال ۹۰
/population_report.aspx۹۰http://www.sci.org.ir/SitePages/report_
لینک آمار کهکیلویه و بویر احمد
.pdf۱۱/۸۲http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset
آمار استان فارس
.pdf۹۰/gozareshejdevajtalagh-۸۱http://www.sabteahval.ir/Upload/Modules/Contents/asset